EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 11.7.2007
KOM(2007) 399 lõplik

ROHELINE RAAMAT

BIOLOOGILISEKS OHUKS VALMISOLEKU KOHTA

(komisjoni esitatud)

ROHELINE RAAMAT

BIOLOOGILISEKS OHUKS VALMISOLEKU KOHTA

1. EESMÄRGID JA TAUST

Käesoleva rohelise raamatuga soovitakse õhutada arutelu ja algatada konsultatsiooniprotsess Euroopa tasandil selle üle, kuidas vähendada bioloogilisi riske ning tõhustada nendeks valmisolekut ja neile reageerimist (edaspidi "bioloogiliseks ohuks valmisolek"). Kõnealune konsulteerimine võib viia ühenduse ja Euroopa Liidu pädevusse kuuluvate konkreetsete bioloogiliseks ohuks valmisoleku meetmeteni 2008. aastal. Kohaldatavate otsustamismenetluste ja vajadusel mõjuhinnangu järel võib olla vajalik esitada ja töötada välja konkreetsed meetmed eraldi konkreetsete töövaldkondade jaoks.

Selleks et parandada ELi võimet hoida ära bioloogilisi õnnetusi ja tahtlikku kriminaalset tegevust, neile reageerida ja taastada algne olukord, tuleb erinevates poliitikavaldkondades võetavate meetmete ühtsuse tagamiseks konsulteerida liikmesriikide ja ELi tasandi kõigi asjaomaste sidusrühmadega, näiteks ohtude ärahoidmise ja neile reageerimise eest vastutavate liikmesriikide ametiasutuste, rahvatervise (st inimeste, loomade ja taimetervise) eest vastutavate asutuste, tolliasutuste, kodanikukaitse organisatsioonide, õiguskaitseasutuste, sõjaväe, biotööstuse, epidemioloogia- ja tervishoiuringkondade, akadeemiliste asutuste ja bioloogiliste teadusuuringute instituutidega.

Sidusrühmadelt tagasiside saamine käesolevas dokumendis kirjeldatud poliitiliste valikute ja eesmärkide kohta on komisjonile äärmiselt oluline, et ta saaks hinnata olemasolevaid mehhanisme ja raamistikke ja nende rakendamist, tuvastada võimalikud puudused ning teha seejärel vajaduse korral ettepanekud konkreetsete meetmete võtmiseks kooskõlas EÜ asutamislepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Sidusrühmad peaksid ka kaaluma, kus nad näevad praegu puudusi ja mida tuleks täiendavalt parandada.

Eurooplased peavad terrorismi üheks peamiseks probleemiks, millega Euroopa Liit täna silmitsi seisab.[1] Rünnakud Madridis, Londonis, New Yorgis ja mujal maailmas näitasid selgelt, et terrorism kujutab endast ohtu kõigi riikide ja rahvaste jaoks. Terroristid on võtnud sihikule meie julgeoleku, meie demokraatliku ühiskonna väärtused ning meie kodanike põhiõigused ja -vabadused. Terroristid võivad kasutusele võtta sellised mittekonventsionaalsed vahendid nagu bioloogilised relvad või materjalid. Mõned neist materjalidest suudavad nakatada tuhandeid inimesi, reostada pinnast, ehitisi ja transpordi infrastruktuure, mõjuda hävitavalt põllumajandusele, nakatada loomapopulatsioone ning lõpuks kahjustada toiduaineid ja sööta toiduainete tarneahela mis tahes etapis. Statistiliselt on "bioterroristide" rünnaku risk olnud madal,[2] kuid selle tagajärjed võivad olla laastavad. Kui Euroopa Liidus levitataks tahtlikult surmavaid patogeene või puhkeks loomulikul teel leviv haigus või kui see toodaks sisse kolmandast riigist, siis on võimalik, et see kahjustab samaaegselt mitmeid liikmesriike või levib üle piiride ning et sellel on märkimisväärne majanduslik ja sotsiaalne mõju.

---

[1] Vt näiteks Eurobaromeetri uuring ELi avaliku arvamuse kohta: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_en.pdf

[2] 11. septembri 2001. aasta terrorirünnakute järel tehti Ameerika Ühendriikides kindlaks esimesed kümme kinnitust leidnud Siberi katku kopsuvormi juhtu, mis olid põhjustatud *Bacillus anthracis*'e tahtlikust levitamisest. Samal ajal teatati ka Euroopas mitmest Siberi katku juhtumist, mis osutusid siiski valehäireteks.

Kuigi on selge, et teaduse arengust saadav kasu võib mõnes valdkonnas kaaluda üles võimalikud turvakaalutlused, võivad seoses bioteaduste ja -tehnoloogia ülemaailmse arenguga mõned kahesuguse kasutusega ekspertteadmised ja tehnoloogia muutuda kättesaadavaks kriminaalsetele poliitilistele ühendustele ja terroristidele ja anda neile võimaluse bioloogiliste rünnakute korraldamiseks. Samal ajal kujutavad ka loomulikul teel levivad haigused, laboriõnnetused või muud haigustekitajate ja patogeenide ootamatud keskkonda sattumised endast ohtu, mis võib samuti häirida meie ühiskonda ja kahjustada majandust.

Paljudes asjaomastes sektorites (näiteks toiduainetööstus, tööohutus jne) on piisava ohutustaseme tagamiseks kehtestatud laiapõhjaline õigusraamistik. Ometi võib ohutusmeetmete ebatäiuslik rakendamine ja puudused turvalisuses kujutada endast mõnedes valdkondades jätkuvalt ohtu. Euroopa ei saa oodata, kuni hakkavad juhtuma tõsiste tagajärgedega õnnetused või kuni terroristid hakkavad neid puudusi ära kasutama.

2. LÄHENEMISVIIS JA MÕISTED

Eespool nimetatud põhjustel tuleb vähendada ohtlike bioloogiliste materjalide ja patogeenidega seonduvaid riske ja tõhustada valmisolekut lähenemisviisiga, mis hõlmab Euroopas kõiki bioloogilisi ohte – üldine valmisolek kogu kriisiohje suutlikkuse raames. Täpsemalt on sellise lähenemisviisi eesmärk võtta arvesse kõiki võimalikke riske, mis tulenevad terrorirünnakust, muust tahtlikust levitamisest, õnnetusest või loomulikul teel levivatest haigustest, et olla valmis toime tulema kõigi kriisiolukordadega, mis seonduvad toiduainete tarneahela kaitsega. Kõiki bioloogilisi ohte käsitleva lähenemisviisi võtmise põhjuseks on see, et asjakohast turvapraktikat ei saa üles ehitada ilma tugeva ohutuskultuurita. Lisaks sellele on juhtumi varajases etapis haiguse põhjusi ja allikat väga sageli raske kindlaks teha. Tahtliku levitamise korral täidavad olulist rolli õiguskaitseasutused.

Mõistet "valmisolek" kasutatakse üldises tähenduses, mis hõlmab kõiki aspekte, nagu ärahoidmine, kaitse, esmane reageerimisvõime, kurjategijate/terroristide kohtu alla andmine, järelevalve, teadusuuringute potentsiaal, reageerimine ja algse olukorra taastamine. See mõiste hõlmab ka samme, mis võetakse toiduainete tarneahela tahtliku bioloogiliste mõjuritega[3] saastamise ohu minimeerimiseks ja kaitseks bioloogiliste relvade[4] eest.

See erineb toiduohutusest, mille puhul keskendutakse toiduohutuse, heade tootmistavade ja põllumajandustoodete kvaliteedikontrolliga seonduvate standardite kehtestamisele kõigi töötlemisahela etappide jaoks. See erineb ka toiduainetega kindlustamisest, mille Maailma Terviseorganisatsioon on määratlenud juurdepääsuna piisavale hulgale ohututele ja kvaliteetsetele toiduainetele. Sellele vaatamata hõlmab bioloogiliseks ohuks valmisolek laia rahvatervise kaitsega seonduvat tegevusskaalat. Mõnes muus (näiteks laboratoorsete keskkondade, teadusringkondade, tervishoiu, tootmisrajatiste, väliuuringute ja transpordi) kontekstis võidakse bioloogilist ohutust ja bioloogilist turvalisust ka teisti mõista.[5] Bioloogiliseks ohuks valmisoleku eesmärk ei ole dubleerida toidu- ja tooteohutuse tagamiseks kehtestatud õigusraamistikku, sealhulgas õnnetuste või konkreetse toote ohutuse kohta uue

---

[3] Sealhulgas elusloomad ja zoonootilisi haigusi põhjustavad bioloogilised mõjurid.

[4] Bioloogilisi relvi võib määratleda kui elusorganismidest saadud mikroorganismide või toksiinide tahtlikku kasutamist inimeste, loomade või taimede surma või haigestumise põhjustamiseks.

[5] Mõistete "bioloogiline ohutus" ja "bioloogiline turvalisus" täpsed määratlused on esitatud WHO laboratoorse bio-ohutuse suunistes, mis on kättesaadavad aadressil: http://www.who.int/csr/resources/publications/biosafety/WHO_CDS_EPR_2006_6.pdf
Lisateave on kättesaadav aadressil:
http://www.who.int/csr/resources/publications/biosafety/Biosafety7.pdf ja
http://www.who.int/csr/labepidemiology/projects/biosafety/en/index.html

teabe saamise korral võetavaid kiireloomulisi meetmeid, vaid seda raamistikku täiendada, et parandada turvalisust, tahtliku kuritegevuse ja õnnetuste ärahoidmist ning reageerimist loomuliul teel levivatele haiguspuhangutele.

2006. aastal korraldas komisjon kaks Euroopa bioloogiliseks ohuks valmisoleku ja ühe biomaterjalide transpordi ja jälgitavuse teemalise seminari. Nimetatud arutelude tulemusi ja seal väljapakutud soovitusi on käesoleva rohelise raamatu koostamisel arvesse võetud. Eeskätt tõstatati järgmised probleemid: teadlikkus kehtivast õigusraamistikust, minimaalsete turvastandardite olemasolu ja kohaldamine, puudused Euroopa analüütilises suutlikkuses bioloogiliste riskide vähendamiseks, teadusuuringute võimalik väärkasutus, haiguste avastamiseks vajaliku suutlikkuse puudumine, vajadus mitmeid asutusi ja sektoreid hõlmava koostöö järele jne.

3. KONSULTEERIMINE

Roheline raamat avaldatakse järgmisel aadressil:

http://ec.europa.eu/justice_home/news/consulting_public/news_consulting_public_en.htm.

Vastused palume saata 1. oktoobriks 2007. Sidusrühmad võivad kasutada järgmist e-posti aadressi: Biopreparedness@ec.europa.eu või järgmist postiaadressi:

European Commission
Bio-preparedness consultation
LX-46 3/093
1049 Brussels, Belgium

Nii avaliku kui ka erasektori vastused avaldatakse komisjoni veebilehel, välja arvatud juhul kui vastajad teatavad selgesõnaliselt, et nad soovivad hoida konkreetse teabe või kogu vastuse konfidentsiaalsena.

4. ÜLEVAADE ASJAOMASTEST ELi POLIITIKAVALDKONDADEST

Bioloogiliste riskidega võitlemine tugineb mitut valdkonda hõlmavatele kohustustele – koostöö leviku tõkestamise ja desarmeerimise valdkonnas ning abi. Seda silmas pidades pakuks terviklik bioloogiliste riskide vähendamise lähenemisviis, mis hõlmaks endas 1972. aasta bioloogiliste ja toksiliste relvade konventsiooni, leviku tõkestamise tarnijate gruppi, Austraalia gruppi ja rahvatervise valdkonnas antava abi vahendeid, unikaalset võimalust, mis ühendaks endas julgeoleku ja arengu. ELi välispoliitilistel meetmetel on selles kontekstis selge lisaväärtus. Mitmepoolsel ja piirkondlikul tasandil on ELi eesmärk tõhustada ühist reageerimisvõimet bioloogilistele juhtumitele, sealhulgas bioterroriaktidele.

Asjakohane on praktiliselt igasugune erinevatel tasanditel toimuv tegevus, mille eesmärk on ennetada võimalikku kaitset bioloogiliste riskide ja bioterrorismi vastu. Sel eesmärgil võiks üldiselt tõhustada mitmete poliitikavaldkondade meetmetega, nagu haiguste seire-[6] ja avastamise mehhanismide parandamine, piiriülese koostöö ja teabevahetuse tõhustamine, rahvusvahelise laborite vahelise koostöö lihtsustamine ning mehhanismide väljatöötamine meditsiiniliste vastumeetmete rahvusvaheliseks vahetamiseks. Selliseid meetmeid on juba võetud ja neid võiks veelgi tõhustada, et neist oleks loomulikul teel leviva haiguspuhangu või bioloogilise terrorirünnaku korral kasu kogu ELil. Piiriülene koostöö on keskse tähtsusega mis tahes tõhusa valmisolekustrateegia ja reageerimise juures. Seetõttu on vajalik ja

[6] Praktiline näide sellest on Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. septembri 1998. aasta otsusega nr 2119/98/EÜ moodustatud ühenduse epidemioloogilise seire ja nakkushaiguste tõrje võrgustik.

asjakohane toimida Euroopa tasandil ja koordineerida meetmeid, et vähendada bioloogilisi riske ja suurendada valmisolekut.

Seda tuleks ka teha laiema rahvusvahelise koostöö vaimus. EL ja selle liikmesriigid peaksid jätkama bioloogiliseks ohuks valmisoleku nimel tehtavat tööd ja veelgi tugevdama oma koostööd selles valdkonnas erinevate rahvusvaheliste foorumite raames nagu ÜRO struktuurid, bioloogiliste ja toksiliste relvade konventsioon, Austraalia grupp, G8, NATO jne. Rahvusvahelises kontekstis tuleks erilist rõhku panna ka sellele, et tõhustada haiguste varajast tuvastamist ja avastamist kogu maailmas ning paremini edendada Euroopa bioloogilisi ohte käsitlevaid lähenemisviise.

Bioloogilise ohutuse ja kodanikukaitse tagamiseks on nii ELi kui ka liikmesriikide tasandil võetud palju konkreetseid meetmeid, kuid tahtlike rünnakutega toimetulekuks on neid vaja kohandada. Seetõttu võib igasugused uued meetmed võimaliku tahtliku levitamise käsitlemiseks välja töötada olemasolevate meetmete pinnalt.

Kodanikukaitse valdkonnas antavat abi käsitleva ühenduse mehhanismi [nõukogu otsus 2001/792/EÜ, Euratom] raames korraldati terrorismiks valmisolekuks ja sellele reageerimiseke üleeuroopalisi õppusi, koolitusi ja ekspertide vahetust. 2007. aastal ajakohastati mehhanismi õiguslikku alust ja loodi kodanikukaitse rahastamisvahend [nõukogu otsus 2007/162/EÜ, Euratom]. Selline areng pakub selget õiguslikku ja finantsraamistikku praeguste meetmete jätkamiseks ja tugevdamiseks. Oluline on ka meelde tuletada kehtivaid kriisiohje ja Euroopa solidaarsusmehhanisme.[7]

Toiduainete tarneahela ja agrotööstuse peamine probleem on patogeeni või saasteaine viimine loomade või toiduainete tarneahelasse. Leevendusmeetmed on samad, mis loomulikul teel leviva haiguspuhangu korral, nt varajane avastamine, usaldusväärsed jälgitavuse süsteemid, kiired kontrolli- ja algse olukorra taastamise meetmed, situatsioonplaanid ja üldine koordineerimine. Sellele vaatamata võiks välja töötada ELi töövahendid, mis aitaksid toime tulla bioloogiliste terrorirünnakutega, mille käigus levitatakse patogeene samaaegselt mitmes erinevas kohas ELis, ning samaaegselt esinevate erinevate haiguste puhangutega, mis võivad olemasolevale reageerimisvõimele üle jõu käia ja seega kahjustada rahva tervist ning avaldada liikmesriikide ja kogu Euroopa Liidu kaubandusele ja majandusele olulist negatiivset mõju.

Toiduainetes sisalduvate saasteainetega seoses on EL juba võtnud meetmed riskide minimeerimiseks. Toiduainetes sisalduvaid keemilisi saasteaineid käsitlevate ELi õigusaktide peamised põhimõtted on sätestatud nõukogu määruses (EMÜ) nr 315/93. Asjakohased võivad olla ka muud toiduohutuse valdkonnas vastuvõetud õigusaktid. Eelkõige on jälgitavus tagatud määrusega (EÜ) nr 178/2002, millega kohustatakse toidukäitlejaid olema võimeline tegema kindlaks iga isiku, kellelt nad toiduaineid/toorainet saavad. Toidukäitlejad peavad olema ka võimelised kindlaks tegema ettevõtjad, kellele nad tooteid tarnivad. Samu nõudeid kohaldatakse ka importööride suhtes ja nad peavad arvestama selle kahetahulise lähenemisviisiga. Määruses (EÜ) nr 178/2002 nähakse ette ka kiireloomulised meetmed ja kriisiohje.

On ka meetmed, mis ei moodusta osa kuritegevuse ega terrorismivastastest leevendusmeetmetest, kuid mis aitavad kaasa loomahaiguste ohjeldamisele, kontrollile ja algse olukorra taastamisele. Näiteks identifitseeritakse loomad kas ühekaupa kõrvamärkide

---

[7] Vt solidaarsusfondi määrus (EÜ) 2012/2002. Kui nimetatud määruses piirdutakse suurte loodusõnnetuste käsitlemisega, siis 2005. aastal tegi komisjon ettepaneku laiendada selle kohaldamisala selliselt, et see hõlmaks ka hädaolukordi tervishoiuvaldkonnas ja terroriakte (vt KOM (2005) 108 (lõplik)).

abil või elektroonilise identifitseerimise abil või rühmadena. Lisaks sellele on enamik loomakasvatusettevõtteid registreeritud ja loomade liikumist registreeritakse nii liikmesriikides kui ka nende vahel. Nimetatud tava kindlustab kõrge jälgitavuse taseme (nt kaubanduse kontrolli- ja ekspertsüsteem TRACES).

Loomade ja loomsete saaduste võimaliku ebaseadusliku impordiga järelevalve põhineb kontrollikorra keskuste ja õigusraamistikus sätestatud nõuetel, mille kohaselt kolmandate riikide ja nende ettevõtete heakskiitmise aluseks ametlike impordisertifikaatide olemasolu ja kohustuslik kontroll piiripunktides. Kehtestatud on ka mitteloomseid saadusi käsitlevad sätted, millega nähakse ette ettevõtete ja päritoluriigi märkimine ning partiide kaupa jälgitavus. Tolli ja pettusevastased jõupingutused on tervise ja ohutuse kaitseks samavõrra olulised, seda eriti nende rolli tõttu salakaubanduse ja võltsimise vastases võitluses.

Rahvatervise valdkonnas on juba võetud mitmeid meetmeid, näiteks liikmesriikide ja komisjoni kõrgetasemelistest esindajatest koosneva terviseohutuse komitee loomine 2002. aastal, kõigi liikmesriikide rahvatervise laborite koostööd võimaldav foorum, liikmesriikide ja komisjon vahelise teabevahetuse süsteem rõugetega seonduva hädaolukorra lahendamise plaanide kohta ning nimekiri ekspertidest, kelle poole võib pöörduda nõuande saamiseks või uurimise läbiviimiseks ohtlike mõjurite või patogeenide tahtliku levitamise juhtude korral. Lisaks sellele peetakse nimekirjasid võimalikest bioloogilistest ja keemilistest mõjuritest ja patogeenidest, mida terroristid kasutada võivad (rõuged, Siberi katk, botulismitoksiin jne), ning Euroopa Ravimiamet (EMEA) on koostanud juhenddokumendi patogeenidega kokkupuutunud patsientide raviks.

Selles kontekstis on oluline mainida ka direktiivi (EÜ) nr 2000/54 töötajate kaitse kohta bioloogiliste mõjuritega kokkupuutest tulenevate ohtude eest tööl. Kõnealuses direktiivis käsitletakse pigem bioloogilisi mõjureid kui mikroorganisme ja sellega on hõlmatud ka geneetiliselt muundatud bioloogilised mõjurid,[8] rakukultuurid ja inimese endoparasiidid, mis võivad põhjustada nakkust, allergiat või mürgistusnähte. Kuigi bioloogiliste mõjurite määratluses on nimetatud toksilisust ja allergeensust, põhinevad neli riskirühma nakatumisohu tasemel.

Seoses turvalisuse suurendamisega tuleks mainida ka komisjoni ettepanekut nõukogu direktiivi kohta, mis käsitleb Euroopa esmatähtsate infrastruktuuride identifitseerimist ja määramist ning nende kaitse parandamise vajaduse hindamist.[9] Ettepanekus loetakse tervishoiusektorit üheks esmatähtsate infrastruktuuride sektoriks. Teiselt poolt on käesolevas dokumendis käsitletavad teemad laiemad ja küsimuste asetus erinev võrreldes Euroopa esmatähtsate infrastruktuuride ettepanekuga. Sellele vaatamata võib esineda kokkupuutepunkte nagu biolaborite ja bioloogiliste mõjurite kaitse. Seetõttu hakatakse nende kahe algatusega seonduvaid asjaomaseid meetmeid omavahel asjakohaselt koordineerima.

---

[8] Asjakohane on ka järgmine geneetiliselt muundatud organisme käsitlev õigusakt – direktiiv (EMÜ) nr 90/219, mida on muudetud direktiiviga 98/81 geneetiliselt muundatud mikroorganismide isoleeritud kasutamise kohta ning millega nähakse ette eeskirjad rajatiste liigitamiseks ja situatsiooniplaanid, millel on piiriülene mõõde.

[9] KOM (2006) 787 (lõplik).

Kõike eespool nimetatut täiendavad Euroopa Komisjoni tervishoiu ja tarbijakaitse peadirektoraadi alluvusse kuuluva Toidu- ja Veterinaarameti tehtavad inspektsioonid, TRACESi süsteem ning ööpäevaringselt 7 päeva nädalas töötavad 11 kiirhoiatussüsteemi (RAS), näiteks toidu- ja sööda kiirhoiatussüsteem (RASFF), bioloogilise ja keemiaterrorismi hoiatussüsteem (RAS-BICHAT), ühenduse kodanikukaitse mehhanismi seire- ja teabekeskus ning turvaline üldine kiirhoiatussüsteem (ARGUS).

Rõhutada tuleks ka koostööd erasektoriga ja erasektori sees. Samuti õhutatakse parima tava vahetust farmaatsia- ja toiduainetööstuste ning suurte toitlustusettevõtete seas, aga ka toiduainete tarneahelas osalevate suurettevõtete ja VKEde vahel. Nimetatud organisatsioonid peaksid suutma tugineda tõhusatele reageerimis- ja leevendussüsteemidele ka siis, kui luure ja vastumeetmed ei ole piisavad.

5. POLIITILISED VALIKUD JA EESMÄRGID EDASISTEKS SAMMUDEKS

5.1. Bioloogiliseks ohuks valmisoleku peamised põhimõtted

Esmajärjekorras tuleks pigem kasutada sellised vahendeid nagu vastastikune hindamine, teadlikkuse tõstmise kampaaniad ja toetavad rahastamisprogrammid, kui uusi õigusakte, pidades silmas, et suur ja laiapõhjaline õigusraamistik on paljudel juhtudel kas ELi või liikmesriigi tasandil juba kehtestatud. Rakendamiseks tuleks kasutada olemasolevaid struktuure ja eksperdirühmi. Meetmed peaksid olema proportsionaalsed, mõistliku hinnaga, jätkusuutlikud ja usaldusväärsed, pidades silmas ohtu, mida nendega soovitakse minimeerida ja millele nendega reageerida. Nende juures tuleb arvesse võtta ka mõju põllumajandustoodete impordile arengumaadest ja eelkõige vähim arenenud riikidest.

Sellesse protsessi tuleks intensiivse avaliku ja erasektori vahelise julgeolekudialoogi kaudu kaasata erasektor ja teadusinstituudid. Teadusuuringute puhul on see dialoog praegu loomisel Euroopa turvalisusuuringute ja innovatsioonifoorumi (ESRIF) raames. See hõlmab turvalisusuuringute ja innovatsiooniga seonduvaid küsimusi. Euroopa biotehnoloogiatööstus ja bioloogiliste teadusuuringute ringkonnad peavad saama osaks Euroopa lahendusest bioloogiliste ohtudega seonduvatele probleemidele.[10] On arusaadav, et bioteaduste ja -tehnoloogia valdkonnas võetavad meetmed on oma ulatuselt äärmiselt erinevad[11] ja mitte kõik rakendused ei kujuta endast bioloogiliseks ohuks valmisoleku kontekstis ohtu. Näiteks biotehnoloogiliste meetodite kasutamisega biolaguneva plastiku tootmiseks ei kaasne sellised riskid nagu tööga patogeenidega. Komisjon on võtnud endale kohustuseks toetada bioteaduste ja -tehnoloogia arengut, millel on ELi jaoks suur potentsiaal. Käesoleva rohelise raamatu eesmärk on anda panus turvalisuse parandamisse, edendades samal ajal ohutuskultuuri ning tuginedes ohutuseeskirjadele ja parimale tavale.

Liikmesriikide riigi tasandi ametiasutused juhiksid ja koordineeriksid ühtse lähenemisviisi väljatöötamist ja rakendamist oma jurisdiktsioonis, mis toob kasu kogu ELi bioloogiliseks ohuks valmisolekule.

Käesoleva konsultatsiooni tulemuste ja sellest tulenevate soovituste rakendamist võiks tõhustada Euroopa biovõrgustikuga (EBN). EBN oleks nõuandev struktuur, kuhu kogutakse

---

[10] Avaliku ja erasektori vahelise julgeolekualase dialoogi nägi komisjon ette oma teatisega terrorirünnakute ärahoidmise, nendeks valmisoleku ja neile reageerimise kohta (KOM (2004) 698). Töös võetakse arvesse ka kavandatava turvalisusuuringute ja innovatsiooniga seonduvaid küsimusi käsitleva avaliku ja erasektori vahelise dialoogi raamistikku.

[11] Teatis bioteaduste ja biotehnoloogia strateegiat käsitleva vahekokkuvõtte kohta (KOM (2007) 175, 10.4.2007).

bioloogiliseks ohuks valmisolekuga seonduvaid Euroopa ekspertteadmisi erinevatest sektoritest – teadusringkondadest, erasektorist ja avalikust sektorist (sealhulgas julgeoleku- ja luureringkonnad, kodanikukaitse organisatsioonid ja esmased reageerijad). Selle roll võiks olla soovitada teadlastele võimalikke suuniseid ja tegevusjuhendeid seoses hariduses kasutatavate materjalide ja vahenditega, mis käsitlevad tõhusaid ja turvalisi biostandardeid ja parimat tava.[12] Võrgustik edendaks ja toetaks biostandardite väljatöötamist ELi tasandil.

Euroopa Ühendus on juba seadnud sisse vahendid ja mehhanismid, mis töötati algselt välja toiduohutuse ja pettusevastase võitluse jaoks. Neid võiks edasi arendada ja kasutada selleks, et bioloogilisi riske, sealhulgas bioterrorismi riski, veelgi vähendada. Selleks, et olla bioterrorismi ja loomulikul teel levivate haiguspuhangute ärahoidmiseks valmis, tuleks lisaks olemasolevatele vahenditele kaaluda vajadusel uusi lähenemisviise.

Küsimused

1. Kas Euroopa bioloogiliste riskide vähendamiseks ja valmisolekuks on vaja laiapõhjalist lähenemisviisi?

2. Kuidas saaks EL vähendada lõhet, mis valitseb leviku tõkestamise ja rahvusvahelise koostöö vahel sellises kahesuguse kasutuse valdkonnas nagu seda on bioloogia?

3. Kas praegusi kaitsemehhanisme, mis on ette nähtud loomulikul teel tekkinud ja mittetahtlike kriisiolukordade lahendamiseks, saaks muuta paremaks, nii et nende abil saaks toime tulla ka tahtlikult põhjustatud massilise ulatusega ja mitmes eri kohas samaaegselt esinevate kriisiolukordadega?

4. Kuidas saaksid selle eesmärgi saavutamisele kaasa aidata Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskus ning Euroopa Toiduohutusamet?

5. Kas vastastikuse hindamise meetodid oleksid kasulikud praeguste puudustega toimetulekuks kogu Euroopas?

6. Milline peaks olema erasektori roll avaliku ja erasektori vahelises partnerluses?

7. Kas selleks, et toetada käesoleva konsulteerimise tulemuste rakendamist, tuleks luua Euroopa biovõrgustik (EBN)?

8. Kuidas saaks asjaomaste ametiasutuste ja ametite vahelist koostööd ELi tasandil parandada?

5.2. ÄRAHOIDMINE JA KAITSE

Teadlikkus

Piiratud vahenditega teadusinstituutidel, teadlastel ja väikestel piiratud vahenditega bioettevõtetel võib olla raske järgida uusi kohandusi eeskirjades ja piirangutes, mis on kohaldatavad bioteaduste valdkonna teatava tegevuse suhtes (nt kahesuguse kasutusega kaupade ekspordieeskirjad, bioloogiliste mõjurite transport ning ohutusnõuded).[13] Selle tagajärjel võib nende eeskirjade täitmise tase liikmesriigiti ja sidusrühmade vahel erineda. Seetõttu võiksid liikmesriigid komisjoni toetusel kaaluda selliste riiklike teadlikkuse tõstmise

[12] Sellistes tegevusjuhendites tuleks vajaduse korral arvesse võtta ka õiguslikku olukorda ELis ja kolmandates riikides, sealhulgas kahesuguse kasutusega tehnoloogia ekspordikontrolli eeskirjasid bioteaduste ja -tehnoloogia valdkonnas.

[13] Näiteks mainisid 26. jaanuaril 2007 toimunud kahesuguse kasutusega kaupade ELi ekspordi korra reformi käsitleval konverentsil ka eksportöörid ise teadlikkuse puudumist kahesuguse kasutusega kaupade ja tehnoloogia ekspordi kontrolli käsitlevast ELi õigusraamistikust.

kampaaniate kavandamist, mis põhineksid erinevate liikmesriikide kindlakstehtud parimal taval.

Küsimused

9. Kas sidusrühmade hulgas peaks tõstma teadlikkust bioloogiliste teadusuuringute ja kaubandustegevusega seonduvatest võimalikest riskidest ning eeskirjadest, mida nad täitma peavad? Kui jah, siis kuidas?

10. Kas olete kohanud raskusi eeskirjadesse ja piirangutesse tehtud uute kohanduste järgimisel? Kui jah, siis milliseid?

Miinimumstandardid ja menetlused

Füüsilist turvalisust võiks tõhustada ja parandada sellistes rajatistes, kus hoitakse mittesõjalise otstarbega patogeenide kogusid. Ohtlike patogeenidega tegelevate teadusuuringute, tööstuse ja riiklike biolaborite kasutatavate biostandardite rakendamise taseme ja nendega seonduva tava hindamiseks võiks kasutada kõiki liikmesriike hõlmavat vastastikuse hindamise meetodit. See võiks hõlmata biolaborite ja farmaatsiatööstuse kohustuslike minimaalsete turvastandardite hindamist ja kindlakstegemist. Rahvusvaheliselt tunnustatud biostandardeid võiks tõhustada laborite akrediteerimise ja sertifitseerimise kavade väljatöötamisega. Samal ajal ei tohiks jällegi dubleerida tööd valdkondades, kus sellised kavad on olemas ja toimivad hästi. Sel eesmärgil võiks kasutada OECD bioloogilise ressursi keskustega seonduva töö asjaomaseid osi.

Praeguseks juba tehtu põhjal[14] võiksid kõnealused standardid hõlmata järgnevat:

- Euroopa suunised rahvatervist ja riigi julgeolekut ohustada võivate (sealhulgas laboratoorselt sünteesitud) ohtlike patogeenide ja kultuuride kogude füüsilise kaitse, nendele juurdepääsu kontrolli ja raamatupidamisarvestuse kohta;
- kokkulepitud ELi "kindlakstehtud bioloogiliste mõjurite" nimekiri, milles eriti keskendutakse võimalikule terroristide poolsele väärkasutusele;[15]
- Euroopa eeskirjad rajatiste riikliku sertifitseerimise ja registreerimise kohta seoses nende vastavusega biostandarditele ning seoses teadlastelt nõutavate diplomite ja pädevusega;
- süsteemid, mille raames sidusrühmad annavad riigisiseselt aru bioteaduste alal tehtava töö liikidest, mille juures kasutatakse ohtlikke bioloogilisi mõjureid, mida saab kasutada terroristlikel eesmärkidel;
- liikmesriikide turvakontrolli menetlused teadlastele ja tehnikutele, kes soovivad töötada või juba töötavad ELi nimekirjas kindlakstehtud ohtlike bioloogiliste mõjuritega. Julgeolekukontrolli taset ja inimeste arvu, kelle puhul on nõutav selle läbimine, tuleks hinnata, et mitte takistada teadusuuringuid ja juurdepääsu asjaomastele ekspertteadmistele, mida Euroopa teadusasutused saavad väljastpoolt ELi;
- Euroopa ja hiljem võib-olla rahvusvaheline süsteem, mille abil sertifitseeritakse usaldusväärseid rajatisi ja teadlasi ning võimaldatakse proovide ja tundlike teadusuuringute tulemuste turvalist ja ohutust vahetamist. Selline süsteem saaks aidata vältida takistusi, mis looksid kriitilisi pudelikaelu teadustulemuste vahetamisel ja arendamisel. Nõutavad on

---

[14] Vt näiteks komisjoni ettepanek ELi õigusraamistiku muutmise kohta seoses kahesuguse kasutusega kaupade ekspordi kontrolliga (KOM (2006) 829), eriti selle artikkel 23.

[15] Olemas on mitu nimekirja. Ometi on need sageli liiga üldised, ei vasta tingimata Euroopa kontekstile ega ole terrorismi puhul asjakohased.

ühised miinimumstandardid ja sertifitseerimismeetodid.[16] Selle protsessi esimeses etapis võiks vastu võtta ELi parima tava, määratledes, mis on "üldkasutatav" ja mis on "fundamentaalteaduslikud uuringud", milleks komisjon tegi üleskutse EÜ kahesuguse kasutusega kaupade ja tehnoloogia ekspordi kontrollimise korra läbivaatamisel;[17]

- Rahvusvahelisel teadlaste vahetusel ning ekspertide ja üliõpilaste sissevoolul ELi kolmandatest riikidest on positiivne mõju bioteaduste arengule ja Euroopa konkurentsivõimele. Kolmandate riikide kodanikelt tuleks nõuda vastavust Euroopa bioloogilise turvalisuse korrale ja kui seda vajalikuks peetakse, siis turvalisuse sätetele. Turvamenetlused peaksid olema proportsionaalsed, et mitte takistada teaduse arengut.

Küsimused

11. Kas ELi tasandil tuleks välja töötada ühised minimaalsed biostandardid ja parima tava vahetamine?

12. Kas oleksite huvitatud sellest, et töötada välja teadlaste ja rajatiste riikliku sertifitseerimise ja registreerimise eeskirjad, mis võiks lihtsustada proovide ja ekspertteadmiste vahetust Euroopas ja rahvusvaheliselt?

13. Mis teave peaks sisalduma riiklikes registrites (mõjurid, rajatised, tegevus), et oleks tagatud lünkade puudumine ja see, et turva- ja järelevalvenõuetega välditakse kahjustusi tervisele, ohutusele, teadusuuringutele või tööstustegevusele?

14. Kas julgeolekukontrolli tuleks teha vaid piiratud arvul bioteadlastele? Kui jah, siis mille alusel te nad valiksite?

15. Kas minimaalsetele turvastandarditele vastavuse alusel tuleks akrediteerida mingil konkreetsel ja piiratud arvul laboreid, tervishoiuasutusi, tootmisrajatisi ning farmaatsia- ja toiduainetööstuseid?

5.3. BIOLOOGILISTE TEADUSUURINGUTEGA SEONDUVA ANALÜÜSI JA TURVAKÜSIMUSTE TÕHUSTAMINE

Euroopa analüütilise suutlikkuse arendamine bioloogiliste riskide vähendamiseks[18]

Komisjon võiks rahastada uusi ELi tasandi ekspertteadmisi, töötades välja Euroopa analüütilise ja modelleerimisalase suutlikkuse, sealhulgas riskianalüüsi ja riskide liigituse, mis aitab kaasa tulevastest bioloogilistest ohtudest tulenevate bioloogiliste riskide vähendamisele. Vajadusel võiks kaaluda miinimumstandardite kasutuselevõttu. Uued teadmised ja pädevus võiksid aidata kaasa uute vastumeetmete parandamisele ja väljatöötamisele ning toiduainete tarneahela kaitsele. Suureneks ka tehniliste ekspertide arv. See viiks asjakohaste ja tõhusate reageerimismehhanismideni, mille raames teevad koostööd erinevad sektorid, nt toiduainete, sõjaväe, õiguskaitse, tolli, tervishoiu, keskkonnakaitse ja põllumajanduse valdkonna ametiasutused. ELi rahastamist võiks pakkuda ühiskoolitusele ja teadlikkuse tõstmisele.

Mõned ohtlike bioloogiliste mõjurite ja patogeenide nimekirjad on juba välja töötatud, seda näiteks 1972. aasta bioloogiliste ja toksiliste relvade konventsioonile lisatud

---

16 Nimekirja kuuluvate kahesuguse kasutusega tehnoloogiatega (EÜ määruses 1334/2000, muudetud määrusega 394/2006) ja mõnel juhul nimekirja mittekuuluvate kahesuguse kasutusega tehnoloogiatega seonduvate teadusuuringute tulemuste vahetamiseks teiste teadlaste/tööstusega kolmandates riikides võiks olla nõutav liikmesriigi luba.

17 Vt KOM (2006) 829.

18 Euroopa tasandil on kuuenda teadusuuringute raamprogrammi, julgeoleku-uuringuid ettevalmistava meetme ja praeguse seitsmenda teadusuuringute raamprogrammi konkursikutse raames välja töötatud arvukalt asjaomaseid teadusuuringuid käsitlevaid meetmeid.

kontrolliprotokolli üle peetud läbirääkimiste raames. Mõned on liigitatud nakkusohu järgi, teised aga põhinevad nende kahesuguse kasutuse laadil ja sellel, kas neid on võimalik kasutada relvade tootmiseks. Asjakohaste poliitika väljatöötamist käsitlevate arutelude pidamiseks ja piisava toetuse kindlustamiseks liikmesriikides oleks vajalik pidada liikmesriikide ekspertide vahelisi kinniseid arutelusid, et teha kindlaks organismide nimekiri ja selles kokku leppida. Seepärast tuleks kindlaks teha ja nimekirja kanda bioloogilised mõjurid ja patogeenid, mis on julgeoleku perspektiivist mureallikaks ja mis võivad kujutada endast eriti suurt probleemi Euroopa Liidu ja liikmesriikide reageerimis- ja taastusvõimele.

Küsimused

16. Kas olete nõus, et ELi tasandi suutlikkust analüüsida bioloogilisi riske tuleks tõhustada või on praegune olukord rahuldav?

17. Kas EL peaks rahaliselt toetama ühiskoolitusi ja teadlikkuse tõstmist?

18. Kas liikmesriigid ja komisjon peaksid ühiselt välja töötama ELi tasandi nimekirjad bioloogilistest mõjuritest, mis kujutavad endast eriti suurt julgeolekuprobleemi?

19. Kui arvate, et igal liikmesriigil peaks olema oma enda patogeenide nimekiri, siis kas nõustute sellega, et koostöö teiste liikmesriikidega selles küsimuses oleks teie organisatsiooni jaoks kasulik?

20. Kas praegune bioloogiliseks ohuks valmisolekuga seonduvate teadusuuringute valdkonnas võetavate meetmete tase on ELis piisav? Millised teadusuuringute valdkonnas võetavad meetmed tuleks seada prioriteediks?

Bioloogiliste teadusuuringutega seonduvad turvaküsimused

Teaduse arengu eelduseks on, et teadusuuringute tulemusi on võimalik vabalt vahetada ja kontrollida. Volitatud ja õigustatud isikute poolsed teadusuuringud ja nende juurdepääs bioloogilisele materjalile nt. laborites ja teadusringkondades on väga väärtuslik ja vajalik ning sellele ei tohiks seada takistusi. Praegu on bioloogilisele materjalile juurdepääs ja selle vahetamine reguleeritud peamiselt riigisiseste eeskirjadega. Ühendusesisene üleviimine ja riikidevaheline vahetus on nende eeskirjadega üksnes osaliselt kaetud. Eesmärk muuta ohtlike patogeenide levitamine ja kasutamine turvaliseks ei tohiks takistada teadusuuringuid. Täiendavalt võiks uurida meetodeid, mille abil saaks bioloogiliste teadusuuringute ja teaduslikul otstarbel kasutatavate patogeenide levitamise üle teostada paremat ja tõhusamat järelevalvet ilma kodaniku eraelu puutumatust kahjustamata. Turvakaalutlused ei tohiks kahjustada teadusringkondade ega biotööstuse konkurentsivõimet. Tihe koostöö tuleb luua Euroopa turvalisusuuringute ja innovatsioonifoorumiga (ESRIF), mis koostab turvalisusuuringute ja innovatsiooni strateegilise tegevuskava.

Välja võiks töötada bioloogilist ohutust ja bioloogilist turvalisust käsitlevad suunised,[19] millega tagada avaliku sektori rahastatavate teadusuuringute vastavus ühistele turvastandarditele. Kõnealuste suuniste kindlakstegemisele võiks kaasa aidata Euroopa biovõrgustik (EBN). ELi rahastatavate teadusprojektide puhul on juba kehtestatud selged menetlused eetilisest seisukohast läbivaatamiseks, mis põhinevad teadusuuringute raamprogrammides sätestatud põhimõtetel. Bioloogilist ohutust ja bioloogilist turvalisust käsitlevad erisuunised tugevdaksid, mitte ei asendaks kõnealuseid läbivaatamismenetlusi.[20]

---

19 "Bioloogilise ohutuse" ja "bioloogilise turvalisuse" mõistete määratluse kohta vt allmärkus 5.

20 Eetilisest seisukohast läbivaatamise menetluse üksikasjalik kirjeldus on esitatud aadressil: http://ec.europa.eu/research/science-society/index.cfm?fuseaction=public.topic&id=73

Olulist rolli võiksid täita sellised organisatsioonid nagu mittetulundusühingud, fondid ja investeerimisfondid, kes rahastavad bioloogilisi teadusuuringuid. Teadusgrantide andmine peaks olenema mitte ainult ettepaneku kvaliteedist, vaid ka asjaomase taotleja suutlikkusest täita biostandardeid ning võimalikke tulevasi turvasuuniseid. Teaduslikke töid avaldavate teadusajakirjade teadlikkust võiks tõsta kõnealuste teadusuuringute tulemuste väärkasutamisega seonduvatest võimalikest julgeolekuriskidest.

Kinni tuleb pidada kehtivatest liikmesriikide ja komisjoni turvalisuse eeskirjadest, milles on sätestatud nii avalik-õigusliku kui ka erasektori valdkonna asjaomastele osapooltele salastatud teabe edastamise ja säilitamise ning nendega kinniste koosolekute pidamise menetlus. Liikmesriigid ja komisjon võiksid koos teadusringkondadega kohaldada erimenetlust juhtudel, mil tundlikud kahesuguse kasutusega teadusuuringute tulemused võiks avaldada kahes erinevas versioonis: 1) avalikkusele mõeldud versioon, mille avaldamisele puuduvad piirangud (ilma tundliku sisuta), ja 2) piiratud versioon, mis sisaldab tundlikke osi, mis avaldatakse viisil, mis võimaldab juurdepääsu ainult asjaomastele ja turvalistele biovaldkonna sidusrühmadele. Kõnealuste meetmete väljatöötamist võiks toetada näiteks Euroopa biovõrgustik.

Kavandatavate meetmete eesmärk ei ole bioloogia kui teaduse tsenseerimine. Vaba teaduslik mõtlemine ja teadusuuringud on aluspõhimõte, millest tuleb kinni pidada; pealegi on teadusuuringutel tohutu potentsiaal bioloogiliseks ohuks valmisoleku eesmärkide saavutamisele kaasa aitamiseks.

Küsimused

21. Kas peaks ette nägema, et avaliku ja erasektori poolset rahastamist bioloogiliste ainetega seonduvatele teadusuuringutele saab pakkuda ainult tingimusel, et on täidetud biostandardid?

22. Kas nõustute sellega, et tundlike kahesuguse kasutusega bioloogiliste teadusuuringute avaldamisel tuleks kohaldada avaldamiskorda, mis hõlmab järgmist:

- avaldamispiiranguteta avalikkusele mõeldud versioon (ilma tundliku sisuta) ja

- teadusuuringu tundlikke osi sisaldav piiratud versioon, millele on juurdepääs ainult asjaomastel biovaldkonna sidusrühmadel?

23. Kas Euroopa biovõrgustik võiks aidata avaliku sektori rahastatud teadusuuringute jaoks välja töötada bioloogilist ohutust ja bioloogilist turvalisust käsitlevad suunised?

Kutsealane tegevusjuhend

Eesmärk on luua tugev teadlikkuse ja biostandardite täitmise kultuur juba esimese ja teise aasta bioteaduste ja -tehnoloogia üliõpilaste seas ülikoolides. Bioteaduste kohustuslikud akadeemilised kursused võiksid keskenduda bioloogiliste teadusuuringute eetikale ja nende kahesuguse kasutuse tagajärgedele. Kursused võiksid käsitleda selliseid küsimusi nagu bioterrorismiga ja bioloogiliste relvadega seonduvad teadustulemuste väärkasutamise riskid ning ametialane vastutustunne ja vastutus.

Selles kontekstis on oluline mainida, et bioloogiliste ja toksiliste relvade konventsiooni eksperdirühmad soovitasid, et tegevusjuhendid peaksid hõlmama kõiki bioloogiaga seonduvate küsimustega tegelevaid osapooli ning olema piisavalt laiad, et katta tehnoloogia arengu ja uute olukordadega seonduvaid mis tahes ettenägematuid teadusuuringuid ja nende tulemusi. Praegu ei ole bioteaduste valdkonna teadlastel kutsealast tegevusjuhendit. Tundlikesse bioloogilistesse teadusuuringutesse kaasatud magistrantidelt võiks nõuda kutsealase tegevusjuhendi allakirjutamist.

Euroopa biovõrgustik võiks aidata välja töötada kutsealase tegevusjuhendi ELi tasandil. Need elemendid peaksid moodustama osa kõigist ELi rahastatavatest ohu vähendamise programmidest, mis hõlmavad endiste relvateadlaste ümbersuunamist, näiteks rahvusvaheline teadus- ja tehnoloogiakeskus (ISCT).

Küsimused

24. Kas kohustuslikud akadeemilised biostandardeid ja parimat tava käsitlevad kursused peaksid saama osaks ülikoolide asjaomaste bioteaduste valdkondade õppekavast?

25. Kas bioteaduste valdkonna teadlastele tuleks panna kohustus võtta vastu kutsealane tegevusjuhend?

26. Kas nimetatud kutsealase tegevusjuhendi peaks välja töötama ELi tasandil? Kui jah, siis kes peaks seda tegema?

5.4. JÄRELEVALVESUUTLIKKUSE PARANDAMINE

Ühtsel turul saavad kapital, kaubad ja inimesed suhteliselt vabalt liikuda. Mitmel turva- ja tervishoiukaalutlusel on keskse tähtsusega see, et oleksid kehtestatud asjakohased mehhanismid ja kord, mille abil:

- tagada julgeolekuohtude ja terrorirünnakute korral neist kiiresti teavitamine ja teabe vahetamine;
- lihtsustada ELi või liikmesriigi tasandil tekkekohas võetavaid meetmeid, et takistada nakkushaiguste ja keskkonnareostuse võimalikku levikut;
- tagada liikmesriikide ja Euroopa Liidu institutsioonide vastastikune abi diagnoosimiseks ja bioloogiliste õnnetuste haldamiseks;
- lihtsustada vajalikke laboratoorseid ja epidemioloogilisi uuringuid;
- tagada paindlik ja tõhus reageerimine rahvatervise ja kodanikukaitse valdkonnas.

Rahvatervise ja loomade tervise järelevalvet võiks veelgi tõhustada, et tagada inimeste ja loomade haiguste erakorraliste puhangute tõhus seire ning töötada välja praktilised meetodid Euroopa ja rahvusvahelise reageerimise koordineerimiseks oluliste juhtumite korral, kuhu võivad olla kaasatud bioloogilised relvad.

Seoses järelevalve ja avastamisega võiksid liikmesriigid ja komisjon veelgi parandada oma seire-, varajase hoiatamise ja avastamise suutlikkust, näiteks järgneva abil:

- komplekssed avastamise süsteemid, et tõkestada patogeenide levikut inimestele, kariloomadele või põllukultuurides;
- laboratoorsete analüüside kiirendamine;
- paremad vahendid vastutuse määramisel uusimate bioloogilise kohtumeditsiini meetodite abil, eelkõige koostöös kolmandate riikidega (Ameerika Ühendriikide haigustõrje- ja haiguste ennetuskeskused, Venemaa, Hiina jne) ja rahvusvaheliste organisatsioonidega (WHO, FAO, OIE).

Liikmesriigid võiksid komisjoni ning Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskuse toetusel teha Euroopa analüüsi liikmesriikide laboratoorse suutlikkuse kohta kriisiolukordadega toimetulekul, keskendudes eelkõige Euroopa tugilaboritele, mis on kriisiolukordades patogeenide ja haiguste kindlakstegemisel keskse tähtsusega. Kooskõlas Austraalia grupi normide ja EÜ kahesuguse kasutusega kaupade määrusega 1334/2000 võivad varajaseks sekkumiseks ja kindlakstegemiseks kõikjal Euroopa Liidus ja rahvusvaheliselt olla vajalikud mobiilsed biolaborid ja kohapealsed analüüsid, mida toetavad kvalifitseeritud

ekspertteadmised. Mobiilsus, mitmekülgsus ja pandlikkus on olulised tegurid bioloogist laadi suurõnnetuste ärahoidmisel. Selles kontekstis peaks EL määratlema lähenemisviisi, milles on ühendatud leviku tõkestamine ning rahvusvaheline koostöö ja abi.

Uute prioriteetide hulka võiksid kuuluda tehniline abi ja ekspertteadmised, nt patogeenide vahetamine, kultuuride kogude jaoks vajalikud töövahendid ja selliste kogude turvalisus, või laboratoorse suutlikkuse suurendamine haiguste kindlakstegemisel ja haiguste järelevalvesüsteemide tõhustamisel.

Avastamine ja selleks vajalikud töövahendid on äärmiselt olulised varajase hoiatamise jaoks ohtliku patogeeni kindlakstegemiseks. Need on eriti vajalikud esmastele reageerijatele. Liikmesriikidel puuduvad praegu piisavad avastamiseks vajalikud töövahendid, millega saaks elusaid ohtlikke bioloogilisi aineid ja patogeene analüüsida. EL võiks kaaluda täiendavat toetust selliste avastamiseks vajalike töövahendite ja suutlikkuse arendamisele, et tugevdada oma valmisolekut, kuid ka bioloogilist konkurentsivõimet. Avastamise ja järelevalve kontekstis võiks täiendavalt uurida ka uute teabe- ja sidetehnoloogiate võimalusi.

2007. aasta jaanuaris viis komisjon lõpule avaliku konsulteerimise rohelise raamatu üle, mis käsitleb õiguskaitse-, tolli- ja muude julgeolekuasutuste töös kasutatavaid ohu avastamise tehnoloogiaid.[21] Edaspidised selle valdkonna meetmed võivad olla asjakohased Euroopa bioloogiliseks ohuks valmisoleku edasiseks tugevdamiseks.

Küsimused

27. Iga liikmesriik sõltub teiste liikmesriikide bioloogiliseks ohuks valmisolekust. Kas seda silmas pidades tuleks olemasolevaid varajase hoiatamise mehhanisme Euroopa Liidus ja liikmesriikides veelgi kohandada? Kui jah, siis mille poolest?

28. Kuidas võiks EL koordineerida erinevaid algatusi riikide, NATO, G7 ja Maailma Terviseorganisatsiooni tasandil, et suurendada ELi suutlikkuse üldist ühtsust ja tõhusust?

29. Kas arvate, et praeguse varajase hoiatamise ja avastamise suutlikkuse koordineerimist ja bioloogiliseks ohuks valmisoleku parima tava vahetamist tuleks ELi tasandil tõhustada?

30. Kas EL peaks kaaluma võimalust arendada välja avastamiseks vajalikud töövahendid, mis võimaldavad analüüsida ohtlikke elusaid aineid?

5.5. REAGEERIMINE JA ALGSE OLUKORRA TAASTAMINE

Rahvatervise, kodanikukaitse ja õiguskaitseasutuste vahelist ning liikmesriikide ja ELi tasandi koostööd tuleks veelgi tugevdada. Liikmesriikide riiklike tervishoiuteenuste, õiguskaitseasutuste, päästeteenistuste ja sõjaväe vahelise hea koordineerimise ja teabevahetuse tagamiseks on vajalike bioloogilises ohuks valmisoleku ja situatsiooniplaanide koostamiseks vaja meditsiini- ja õiguskaitse meetmeid. Liikmesriigid võiksid oma situatsiooniplaanidesse veelgi enam integreerida epidemioloogilise ja õiguskaitsealase koostöö. Komisjon võiks sellises koostöös aktiivselt osaleda ja seda toetada.

Piiriüleste ELi tasandi ja liikmesriikide vaheliste koolituste ja seminaride korraldamist võiks muuta intensiivsemaks. Kõnealused seminarid ja koolitustegevus võiks hõlmata õiguskaitse organisatsioonide ja epidemioloogide vahelist koostööd seoses ohtude ühise algse hindamise, kahtlaste kaupade ja patogeenidega, mille päritolu ei ole teada ning juhtumitega, mille põhjused ei ole teada. EL ja komisjon võiksid neil koolitustel ja seminaridel osaleda.

[21] Täpsem teave on esitatud aadressil: http://ec.europa.eu/justice_home/news/consulting_public/news_consulting_public_en.htm

Välja võiks töötada liikmesriikide ja komisjoni korraldatavad regulaarsed mitut riiki ja sektorit hõlmavad koolitused, mis käsitlevad bioterrorismi ja/või loomulikul teel levivate haiguspuhangute ärahoidmist, ohjeldamist, nendeks valmisolekut ja neile reageerimist.

Nii ELi tasandil kui ka liikmesriikides võiks veelgi edasi arendada regulaarsemat tegevust olemasolevate meetmete piisavuse ja asjakohasuse hindamiseks, nagu seda juba tehakse loomatervise situatsiooniplaanide puhul. See võimaldab kindlaks tehtud nõrku külgi tugevdada. Eesmärgid on järgmised:

1. tugevdada riikide ja rahvusvahelist suutlikkust teha kindlaks ja kiiresti avastada epidemioloogilisi haiguspuhanguid, mis võivad olla märgiks bioloogilisest terrorirünnakust. Eesmärk on jagada seda teavet kiiresti asjaomaste liikmesriikide ja ELi organisatsioonidega. Kui see on vajalik või asjakohane, võiks kasutada ÜRO peasekretäri uurimismehhanismi, mida rakendatakse bioloogiliste relvade väidetava kasutamise või kahtlaste haiguspuhangute korral;
2. parandada erinevate sektorite koostalitlusvõimet toiduainete, kodanikukaitse, sõjaväe, õiguskaitse, tervishoiu, loomatervise, keskkonnakaitse ja põllumajanduse valdkonna ametiasutuste vahel, et olla valmis bioloogiliseks terroriohuks ja selle vastu võidelda ning saavutada kaubanduslikul eesmärgil varasem haigusvaba olukord;
3. suurendada koostööd vastumeetmete ning tõhusate riigisiseste ja rahvusvaheliste vastumeetmete väljatöötamisel, et ohjeldada tahtlikult levitatud patogeenide levikut;
4. töötada välja tõhusad riskidest teavitamise strateegiad ja neid testida;
5. olenevalt bioloogilise rünnaku ulatusest, suurusest ja ajalisest piirangust, määratleda kohustused ja standardsed toimimismenetlused vastavalt stsenaariumi analüüsile.

Küsimused

31. Kas asjaomaste ametiasutuste ja ametite vahelist koostööd liikmesriikide ja ELi tasandil tuleks parandada? Kui jah, siis kuidas?

32. Kas regulaarsed õppused ja koolitused on bioloogiliseks ohuks valmisoleku suurendamiseks hea lähenemisviis või tuleks võtta ka muid täiendavaid meetmeid?

Euroopa bioloogilistele riskidele ja ohtudele reageerimisvõime säilitamine ja arendamine

Uue vaktsiini väljatöötamine ja katsetamine on väga kallis ja aeganõudev protsess. Seda laadi suutlikkust ei saa välja arendada nädalate või isegi kuudega. Lisaks sellele ei olene suutlikkuse arendamine ja ravimite ametlik heakskiitmine ainult ühest liikmesriigist. Erasektor täidab bioloogiliste teadusuuringute juures keskset rolli. Kui vaktsiini jaoks puudub turg, siis ei hakka erasektor seda välja töötama ega pea üleval rajatisi üksnes võimalikku bioloogilist kriisiolukorda silmas pidades. Seetõttu võiks rõhku panna antigeeni- ja vaktsiinipankade ja/või viirusevastaste varude loomisele teadaolevate väga nakkavate ja ohtlike patogeenide kontrolliks. Näiteks võib tuua ELi suu- ja sõrataudi antigeenipanga või klassikalise sigade katku ja lammaste katarraalse palaviku vaktsiinipanga.

Praegune bioloogiliste ohtude probleem nõuab etteplaneerimist ja pikaajalist poliitilist lähenemisviisi. Seetõttu lisaks jõupingutustele, mida liikmesriigid juba teevad (sealhulgas militaarsektoris), võiksid liikmesriigid ja komisjon vastumeetmete puhul, millele ei ole Euroopas loomulikku turgu, toetada avaliku ja erasektori koostöö ärimudelit. Kaaluda võiks teiste riikide lähenemisviiside sobivust.

Praegu on pooleli arutelud vaktsiinivarude loomise üle. On tehtud ettepanek täielike solidaarsusvarude subsideerimiseks. Ometi võiks kaaluda piiratud ja minimaalsete ELi tasandi solidaarsusvarude moodustamist. Liikmesriigid ja komisjon võiksid anda rahalist toetust selliste varude ostu- ja ladustamiskulude katteks. Nii juba toimitakse loomatervise korral nõukogu määruse 90/424/EMÜ alusel. Nii ei oleks vaja luua uut ladustamisvõimsust ja kodanike kaitstuse tase tõuseks. Solidaarsusvarud võetaks kasutusse kriisiolukorras ja transporditaks ajalisi piiranguid arvestades asjaomasesse liikmesriiki või liikmesriikidesse.

Küsimused

33. Kas nõustute, et on vaja arendada välja Euroopa suutlikkus töötada välja meditsiinilisi vastumeetmeid, sealhulgas vaktsiine ja profülaktikat?

34. Kas nõustute, et piiratud ELi varude loomine (nagu juba on olemas loomatervise valdkonnas), mida ühendus rahaliselt toetaks, oleks selles suunas edasiminek?

35. Kas praegu rakendatavad meetmed, nagu antigeeni- ja vaktsiinipangad või reagendid, on piisavad?